

U potrazi za pravdom

Ovih dana će 20 februar, međunarodni dan socijalne pravde. Urediti društveni život u skladu sa načelima pravde, jednakosti i slobode je večiti i nedosegnuti ideal. Najveće revolucije i izvršene su u ime borbe za slobodnije i pravednije društvo. Pravedno je odnositi se prema svim ljudima kao jednako vrednim, moralnim osobama sa istim društvenim i političkim pravima i obavezama. Osnovna teškoća u definisanju socijalne pravde krije se, međutim, u tome što će ljudi, u zavisnosti od svog društvenog položaja, različito gledati na to šta su pravda i pravedno društvo. Izlaz nudi Džon Rols i njegova koncepcija pravde kao pravičnosti. Do nje Rols dolazi misaonim eksperimentom u kome, prekriveni velom neznanja, neznajući modernim vokabularom rečeno da li su prosjaci ili oligarsi, ljudi tragaju za principima pravičnosti. Njegov zaključak je da pravična (ne)jednakost mora biti rezultat prethodnih jednakih mogućnosti i korisna svima, pre svega onima siromašnima. Tako se koncept pravednog miri sa konceptom razvojnog društva. Slično polazište brane danas Piketi, Ferreira ili naš Branko Milanović kada, po analogiji da dobrim i lošim holesterolom, govore o lošoj, društveno cementirajućoj i dobroj, razvojno stimulatívnoj i individualno podstíčućoj (umerenoj)nejednakosti.

Nastojanje da se pojam socijalne pravde sadržajno precizira doveo je do formiranja indeksa socijalne pravde koji obuhvata : sprečavanje siromaštva, jednakost u obrazovanju, dostupnost tržišta rada, socijalnu koheziju i nediskriminaciju i zdravlje. Nasuprot tome, postdemokratska redukcija demokratije, pored uvećanja ekonomskih nejednakosti vodi i eroziji pravne i političke jednakosti. Posledično, već opako nejednak svet završava umesto u utopiji pravedog društva u njenoj distopijskoj karikaturi. Iako to zvuči neverovatno, najbogatijih 1% ljudi danas ima više novca od ostalih 99% zajedno. Ako značajan deo rasta dobiti kao rezultata primene tehnoloških inovacija ne bude izdvojen za osiguranje bazičnih potreba svih, nego i dalje bude plen paralelnog sveta superbogatih taj jaz će razoriti revolucionarno sveto trojstvo – jednakost, sloboda, bratstvo.

Slučaj Srbija

Ovih dana Srbija neodoljivo podseća na turobni socijalni pejisaž ili još pre portret na kome se „iz aviona“ vidi depresivan izraz lica uslovljen decenijskom recesijom, siromaštvom i socijalnom izolacijom. Tamo gde rastu nejednakosti, rastu i pohlepa i samoživost a padaju solidarnost i socijalna kohezija. Sve partije i vlasti su deklarativno za socijalno odgovornu državu ali se decenijski efekti bede i neravnopravnosti jasno vide.

Ili sam nagluv ili ne čujem da crkve snažno podižu glas protiv dominacije srebroljublja i vlastoljublja nad čovekoljubljem. Par procenata moćnika, u svim vladajućim varijantama, kontroliše strahom i/ili potkupljivanjem, odnosno kroz korumpiranje, klijentelizam i partijsko zapošljavanje, živote svih ostalih.

Stvorena je klima, proizvodnjom poluistina („postistina“) ili čak otvorenih laži, populističkog varanja i opsenarstva u kojoj građani levitiraju između neverice šta ih je snašlo, besa i cinizma ili još pre pomirenosti i apatije. Naravno, u građane ne računam servilne beskičmenjake i naručene trubadure iliti plaćene botove. Oni su podanici na izvolte svakome ko ih iznajmi. I nisu baš malobrojni. Istini za volju, još je naš liberalni mislilac Vladimir Jovanović svome sinu, velikom pravniku, dao ime Slobodan a ćerki Pravda. Sa slobodom i Slobodanima smo imali različita iskustva ali se pravda, ni kao ime, ni kao praksa u Srbiji jednostavno nisu „zapatili“. Zamisao da bi svrha politike trebalo da bude zajedničko rasuđivanje o javnim problemima, sa zajedničkom posvećenošću osnovnim principima pravde, sve više se vidi kao utopijska fantazija. Za mnoge, politika je inherentno korumpirana i uvek služi interesima najmoćnijih. Posledično, država u neoliberalnom kapitalizmu jeste polje utakmice, ali je to polje neravno i sa sudijama koje tolerišu ofsajde i faulove i sviraju penale u korist bogatijeg tima – na delu je „strukturni afinitet“ između vlasti i krupnog kapitala. Možda je to zato što ne možemo postati pravedno društvo a da istovremeno ne postanemo pristojno, uljuđeno i tolerantno i obrazovano, „zdravo“ društvo.

Ako neko misli da je ovo tipična neargumentovana sindikalna retorika neka dobro razmisli i potraži podatke o društvenom proizvodu, platama i penzijama, udelu ljudi koji žive u riziku od siromaštva i nejednakostima duplo većim od evropskog proseka. Zapitajmo se i ko može sebi da priušti kvalitetnu i blagovremenu zdravstvenu uslugu? Kome dete studira željeni fakultet i može da se onda zaposli na pristojno plaćenom i kreativnom poslu.

I da ga prethodno dobije u konkurenciji sa partijskim aparaticima sa kupljenim diplomama?

Koga još iskreno čude politička korupcija, namešteni poslovi i provizije, (polu)tajni ugovori i poslovni dilovi i ugrađivanja? Ako već živimo u partokratiji u kojoj je vladajuća kasta okupirala državu, ili još pre u cezarizmu u kome je duh demokratske rasprave izgnan, jel može da čudi, po izveštaju Fridom Hausa, srozavanje Srbije na nivo poluslobodne države? Je li još nekome enigma zašto nam deca trajno odlaze?

Na kraju pružimo sebi iskreni odgovor na jednostavno pitanje: Treba li da onda i dalje sedimo podvijena repa ili je vreme da se uspravimo i da i protestima, ne verujući na reč političkim trbuhozorcima, sami izborimo za pravdu. Pravda se ne dobija na poklon, ona se osvaja.